

POLITIČKA KULTURA KAO DETERMINANTA IDENTITETA POLITIČKOG SISTEMA

POLICY CULTURE AS DETERMINANT OF POLITICAL SYSTEM IDENTITY

Slobodan Petrović³²⁶

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2018.813>

Apstrakt: *Politička kultura deluje na vitalne činioce društva i države, kao determinanta, tako što ona oblikuje ljudski razum, slobodu i misao, kao i rad društvenih institucija. Kroz istoriju političke teorije možemo zaključiti da svako društvo kreira sopstvenu političku kulturu koja je osnova identiteta tog društvenog (političkog) sistema. Ovako snažno determinišuća politička kultura sociološki ostvaruje efekat tzv. „osobene kulture naroda i pojedinca“, a to je opet indirektan proces delovanja na pojedinca, gde se u toj interakciji koja se naziva indoktrinacija stvara jedinstven ideološki profil ličnosti koji je pogodan nosiocima suverene vlasti. Ljudi deluju na državu, kroz različite pregalačke aktivnosti, i tako potpomažu stvaranje političkog identiteta jednog naroda, koji često postaje identitet celog naroda, iako je on samo reprezent većine, a ne svih. No, politička delatnost svake države u određenoj meri ima svoj osoben lik, koji je odraz kulture i političkog delovanja date države. U ovom radu analiziraćemo: Značaj stupnja političke razvijenosti na oblikovanje kulturnog identiteta jedne države i obrnuto; Mesto i uticaj državnih institucija u političkoj kulturi jedne države; Podizanje političke kulture u savremenom društvu; Uticaj političke ideologije kao oblika i sredstva društvene manipulacije.*

Ključne reči: *politika, politička kultura, političke institucije, društveni identitet, država.*

Abstract: *Political culture acts on the vital factors of society and the state, as a determinant, by shaping human reason, freedom and thought, as well as the work of social institutions. Through the history of political theory, we can conclude that every society creates its own political culture which is the basis of the identity of this social (political) system. Such a strongly determining political culture sociologically achieves the effect of the so-called. "The particular culture of peoples and individuals," and this is again the indirect process of action on an individual, wherein this interaction called indoctrination it creates a unique ideological personality profile that suits the bearers of sovereign power. People act on the state, through various pre-litigation activities, and thus promote the creation of the political identity of a nation, which often becomes the identity of the whole nation, although it is the only representative of the majority, not all. However, the political activity of each state has, to a certain extent, its own distinctive character, which is a reflection of the culture and political activity of the given state. In this paperwork, we analyze: Significance of the degree of political development on the formation of the cultural identity of a state and vice versa; Place and influence of state institutions in the political culture of a state; Raising political culture in contemporary society; The influence of political ideology as a form and means of social manipulation.*

Key words: *politics, political culture, political institutions, social identity, state.*

³²⁶ Doktorand teorije prava na Pravnom fakultetu Megatrend Univerziteta, Beograd, Srbija

1. UVOD

Politička kultura sastavni je deo identiteta jednog naroda. Ona svim sredstvima kojima raspolaže, a najčešće su to mediji (svih) vrsta, politički agitatori, interesne grupe koje pojedinca stavljaju u zavisian položaj od političkih činovnika, i drugi oblici zavisnosti, osnova su stvaranja političkog uticaja na identitet jednog naroda, ili ako ćemo govoriti sa aspekta države kao klasne organizacije, onda ćemo reći većinske nacije, ili pak svih državljana jedne države. Stupanj razvoja kulture je od presudnog uticaja na politiku, a osobito na efikasnost državne političke delatnosti i na odnose između nje i drugih političkih subjekata.[1] Za razvoj demokratije u svakom društvu, neophodno je podizanje kulture uopšte, razvoj nauke, umetnosti,

religijskih sloboda i drugih vitalnih agenasa društvenog života. Javno mnjenje jedan je od osnovnih činilaca merenja stupnja političke razvijenosti koji utiče na oblikovanje kulturnog identiteta jedne države. U društvu čiji smo savremenici, javno mnjenje je instrument širenja ideologije, a tvorci ideologije i njeni zastupnici su političke stranke, najčešće, kao i ređe, druge političke ili nevladine organizacije. Državne institucije morale bi biti politički (ideološki) neutralne, jer one su samo vršioi činovničke dužnosti, nosioci određene grane vlasti koju sprovode na demokratski način izabrani predstavnici, međutim, politička ideologija se ipak u svim zemljama bivše Jugoslavije, a i celog Balkana, smatra i pokazala kao najvažniji, determinišući činilac političke delatnosti kroz državne institucije, što je svakako opozitno postojanju stabilnog demokratskog ustrojstva. Svako društvo koje želi da unapredi svoj postojeći državni aparat, da modernizuje i u procesu političke evolucije demokratizuje ceo političko-društveni aparat, mora permanentno raditi na podizanju i jačanju vitalnih činilaca političke kulture. Po Mekintajerovom mišljenju, razlike u značenju koje generišu kulture su tako velike da ozbiljno limitiraju mogućnost precizne generalizacije u više država.[2] Teoretičari političkih nauka smatraju da je nemoguće konstruisati naučno validne generalizacije, zajedničke svim državama, što i sam Alaster Mekintajer (Alasdair MacIntyre) tvrdi u svom delu „Against the Self-Images of the Age“. Nužna je političko-kulturna individualizacija koja istovremeno predstavlja analizu političkog identiteta jedne države. Proces političko-kulturne modernizacije zasniva se na težnji jednog naroda da kroz legislativu stvori sistem jakih i samostalnih državnih institucija, oslobođenih od političke ideologije, uticaja putem javnog mnjenja, samostalnog donošenja državnčkih odluka, ostvarivanjem merkantilističke ekonomske politike, traganjem za najboljim modelom kulturološke adaptacije političko-pravnom aparatu Evropske unije. Oslobođanje od uticaja svakog vida ideološkog grupisanja i geopolitičkog legitimisanja, stvaranje kulturnog identiteta na osnovama nezavisne i neutralne države, pokazalo se kao najbolji model državne strategije razvoja, jer se jedino država sa snažnim antiideološkim institucijama može deklarirati kao država nepodložna političkoj manipulaciji, kako iznutra, tako i spolja.

Slobodan Lj. Petrović
*Doktorand teorije
prava – političkih
sistema, autor 18
naučno-stručnih
radova, učesnik na više
međunarodnih i
domaćih naučnih
konferencija. Ambasador
nagrade mladih iz Austrije (EYA), član
uređivačkog odbora NGO
Nomcentar-
Beograd. Učestvovao na 7
stručnih projekata koje je
finansijski realizovala
Republika Srbija. Esteta koji
piše pesme i apstraktno se
izražava kroz slikanje uljem
po platnu.*
www.slobodanpetrovic.rs

2. ZNAČAJ STUPNJA POLITIČKE RAZVIJENOSTI NA OBLIKOVANJE KULTURNOG IDENTITETA JEDNE DRŽAVE

Politička kultura je determinisana sveukupnom kulturom jednog naroda koji čini imenilac političke kulture. Sinonimija je obrnut proces kojim se jedinstven pojam u mislima može manifestovati u dvema sasvim različitim akustičkim slikama čak i u kontekstu istog jezika.[3] U ovoj korelaciji politička razvijenost i kulturni identitet jednog naroda, zapravo su sinonimija. Politička razvijenost cilj je ka kojem teže sve demokratski razvijene države. Politički pluralizam, poštovanje Ustavom i međunarodnim dokumentima garantovana prava i slobode, kao i postojanje depolitizovanih institucija, decentralizovanog teritorijalnog društvenog uređenja, apsolutna isključenost političke vlasti u radu ostale tri grane vlasti, esencija su vitalnosti zdravog političkog sistema u kojem postoji plodno tle za razvoj kulturnog identiteta jedne države. U svim drugačijim okolnostima, država kao klasna organizacija ne može napredovati niti doživeti, pa i kulturološki progres. Stvaranje levičarskog društva, oslobođenog predrasuda i nacionalističke, religiozne, istorijske i drugih, iz istog korpusa pripadajućih komponenti, ne može sebe determinisati kao progresivnu ili pak onu državu koja ima futurističke tendencije u pogledu kulturnog razvoja društva. Kultura sama po sebi nije samo svedok ekonomskih, političkih, socijalnih, istorijskih, religioznih, globalnih i sveukupnih svetskih procesa, ona je prvenstveno vizija pretvorena u realnost, realnost kojoj treba težiti, te društvo usmeravati u slobodarskom pravcu razvoja, gde ne postoje pogrešni odgovori i rešenja, već isključivo prihvatanje svega što slobodan um uoči, uobliči i definiše. Kada se takav vid proizvoda uvrsti u primenu onda politička kultura dobija konture realistične objektivnosti, uzdignute na pijedestal novog vremena. Ukoliko postoji zabeležen sociološki preokret u pozitivnom pravcu, kada govorimo o uticaju stepena razvoja političkog života jedne države na identitet političke kulture, onda govorimo o političkoj kulturi zapravo, jer je sama politička kultura sastavni deo identiteta države, a državu vode, najčešće, u parlamentarnim demokratijama, suvereni vladari, koji odgovaraju za svoj rad narodu koji ih je demokratskim putem izabrao. Nizanje različitih političkih ideologija sa njihovim konkretnim empirijskim ideološkim sadržajima je samo konačni rezultat ovog dubinskog formalnog principa koji „vrti“ političko polje oko nekog *bazičnog konflikta* između sile akcije i sile reakcije, proizvodeći tako dovoljno jaku „političku struju“ sa koje se, kao sa nekog večnog istorijskog generatora, napajaju sve pojedinačne političke ideologije.[4] Politička razvijenost, kao odraz političke zrelosti nacije i demokratski obrazovane nacije, ona je osnovni imenilac političke kulture, te svakako komponenta koja pozicionira političku svest naroda jedne države na skali razvijenosti političke kulture, koja nužno mora biti oslobođena ideoloških stega. Ideologije su samo produkt trenda datog vremena, a suština političke kulture je da iz svake ideologije, uz pomoć snažno pozicioniranih državnih institucija, filtriranjem uzme esenciju kvaliteta, te da takvom konstantnom i viševakovnom nadgradnjom postane jača i apsolutno suverena, u korist svih svojih građana.

3. MESTO I UTICAJ DRŽAVNIH INSTITUCIJA U POLITIČKOJ KULTURI JEDNE DRŽAVE

Postoji mnogo razloga koji ukazuju da je pažljivo promišljanje države izuzetno važno, praktično, danas je veoma teško zamisliti život bez države, državnost ne čini samo institucionalni aparat nego i skup stavova, praksi i pravila ponašanja, ukratko, „civilnost“ – koju s pravom dovodimo u vezu sa civilizacijom.[5] Samo nezavisne političke institucije garantuju ostvarenje apsolutne vladavine prava, a time automatski anuliraju svaku moguću intervenciju tzv. političke vlasti. Ovaj odnos je izuzetno teško postići, ali je moguće. Moguće je donošenjem setom zakona koji ne dozvoljavaju zaposlenima u državnim institucijama da budu članovi

političkih partija i da budu javni učesnici u političkom životu jedne države. Takav odnos legislative i civilnog sektora državnih institucija omogućuje depolitizaciju i nepotizam, što se pokazalo kao osnova politizacije državnih institucija, pa neretko imamo cele institucije koje su politički (ideološki) determinisane, u takvim institucijama zaposleni su članovi one političke partije koja je na čelu te državne institucije i tako dobijamo državnu instituciju koja je prvenstveno u službi politike i političara, a ne u službi građana, bez obzira kojoj političkoj opciji su građani privatno davali svoj glas. Upravo ovakvo politizovanje državnih institucija jasan je pokazatelj niskog ili visokog stepena razvoja političke svesti, a samim tim i političke kulture jednog naroda. Dva preduslova treba zadovoljiti da bi demokratska država funkcionisala u punom kapacitetu: socijalni i kulturni, ti preduslovi određuju mesto, ulogu i značaj države za savremeno društvo – jer zasad je država najoptimalnija, ali i najsavršenija i najmoćnija organizacija jednog društva.[6] Država je demokratska samo onda kada je u službi njenih građana, identitet jedne države pokazuje njena uloga, funkcionisanje i efikasnost u odnosu na potrebe svojih državljana. Međutim, ako je država u službi pojedinca ili grupe pojedinaca onda je reč o autokratskoj državi koja ima slabe državne institucije i nizak stepen razvoja političke kulture, te često takve države pređu u potčinjenost i zavisnost od vladajuće političke partije i one se onda deklarišu kao partitokratske. Oba slučaja, i kada su autokratske i kada su partitokratske loš je pokazatelj razvoja političke kulture i stepena demokratskog razvoja, što je ultimativni parametar za državno grupisanje u teoriji političke kulture i političke sociologije. Država se može otrgnuti i otuđiti i od građana i od društva, i kao moćna sila može da ih porobljava i stavlja u svoju službu – da se to ne bi desilo, država se iznutra ograničava i kontroliše vladavinom prava, odnosno vladavinom zakona, odnosno zakona koji maksimalno obuhvataju neku oblast, delatnost, pojavu, problem, odnos, delovanje, ponašanje.[7]

4. UNAPREĐENJE POLITIČKE KULTURE U SAVREMENOM DRUŠTVU I REPERKUSIJE TOG PROCESA

Da bi jedan politički sistem bio savremen, on mora raditi na strateškom podizanju političke kulture svojih državljana, a samim tim i na jačanju institucija koje su simbol demokratskog parlamentarizma i slobode izražavanja misli i dela. Politička jednakost je glavni cilj demokratije, pa je stoga stepen te jednakosti značajan pokazatelj demokratskog kvaliteta – politička jednakost se teško meri na direktan način, ali ekonomska jednakost može poslužiti kao najpribližnija zamena, pošto postoji velika verovatnoća da politička jednakost u društvu preovlađuje ukoliko nema velikih ekonomskih nejednakosti.[8] Odbijanje procesa unapređenja političke kulture imanentno je politikama zemalja u tranziciji ili zemljama gde je ukorenjen autokratski oblik vladavine (Rusija, Kina). Demokratski koncipiran politički pristup podizanju političke svesti društva imperativ je 21. veka i on treba da bude strateški planiran, koncipiran, sproveden i posmatran. Svaki vid odstupanja od unapređenja političke kulture državljana jedne zemlje znači da je ta zemlja politički i kulturološki nezrela da prihvati zdrav pluralizam, koji ne škodi vitalnim državnim institucionalnim legislativnim odredbama, već doprinosi razvoju savremenog levičarskog društva, koje prihvata različitosti kao sastavni deo bogatstva vlastitog kulturnog identiteta. Ruso u *Društvenom ugovoru* na svoj način iskazuje misao poznatu i starim Helenima: „Najjači nije nikad dovoljno jak da uvek bude gospodar, ako ne pretvori svoju snagu u pravo, a poslušnost u dužnost“.[9] Politička kultura je ozbiljan činilac sveukupnog identiteta jedne države i parametar, kako unutrašnje, tako i spoljašnje pozicije države. Sa unutrašnjeg aspekta to je odnos na relaciji građanin (državljanin) – država, na sa spoljašnjeg aspekta posmatrano to je relacija država koja je subjekt posmatranja sa jedne strane i međunarodna zajednica odn. druge države sa druge strane. Sa naučnog aspekta posmatrano, politička kultura je bitna pretpostavka osnovnih konsenzusa u društvu povodom fundamentalnih vrednosti i odlika politike koja treba da ih nosi i razvija. Iako se često ističe da je u pitanju nešto što nije

moguće do kraja racionalno shvatiti i definisati, u političkoj klasici se snažno podvlači dalekosežni objektivni značaj političke kulture u životu svakog naroda – u novijoj političkoj literaturi, proučavaju se sadržaji i tendencije onoga što čini „političku memoriju naroda“ i njegovo kolektivno iskustvo u političkom razvitku, jer od toga, kako je to definisao G. Moska zavisi priroda ispravne „političke formule“ i stabilne političke vladavine.[10]

5. UTICAJ POLITIČKE IDEOLOGIJE KAO OBLIKA I SREDSTVA DRUŠTVENE MANIPULACIJE

Ideologija se poistovećuje sa skupom svih društvenih tvorevina, tj. s kulturom, pa čak i s društvenom svešću uopšte, u koju ulaze i ostali društveni psihički procesi, a ne samo duhovne tvorevine.[11] Međutim možemo reći da je ideologija izopačena društvena svest o realnosti, i kao takva imanentna je pojedinim grupama odn. društvenim skupinama, pri čemu se podrazumeva da baš ovakva ograničenost dolazi od ljudske prirodne ograničenosti znanja ili njegove nemoći u odnosu na prirodu drugih uzoraka. Takođe je poznato da svaka društvena klasa, shodno društvenom položaju koji zauzima, različito vidi društvo, svet oko sebe, pa čak i pojedinca. Politička ideologija je determinisana prvenstveno klasnim interesima i kao takva ona se otvoreno suprotstavlja nauci. Uticaj političke ideologije kao oblika sredstva društvene manipulacije je različito prikazan u zavisnosti od društvene klase koja određenu ideologiju tumači, prihvata ili ne prihvata, ali svakako da već time pojedinac i ideologija imaju jasnu interakciju, koja kasnije prelazi sa pojedinca na grupe i tako dolazi do društvenih konflikata. Posebno je interesantan psihološki elemenat prihvatanja ideologije, pojedinac ideologiju doživljava kao deo svog identiteta, subjektivno, u zavisnosti od stepena obrazovanja na prvom mestu pojedinac gradi odnos prema ideologiji, prema primeni ideologije i prema upotrebi/zloupotrebi ideologije. Izgleda sigurno da se kao karakteristika ideološkog razvoja novog veka, i pored sveg nesumnjivog napretka koji je učinjen, mora istaći izvesno zaostajanje ideologije, svesti, u odnosu na neviđen razmah razvoja materijalne proizvodnje, tehnike, društvenog života uopšte, osobito se zaostajanje zapaža baš na polju društvenih nauka, i na polju politike – društveni sistemi i politički odnosi u kojima čovečanstvo živi, osobito oni međunarodni, u jakom su zastoju u poređenju s ekonomskom podlogom na kojoj se uzdiže.[12] Politička ideologija je osnova stvaranja i izgradnje političkog društva, ali ne i nadnacionalnog intelektualnog društva koje je oslobođeno ideologije, već se oslanja isključivo na racionalne i naučne segmente stvarnosti, objektivno prihvatljive, koji nisu ideološki i lukrativno obojeni. Svako društvo koje nije u mogućnosti da se vodi neideološkim principima, već nužno podleže ideologiji kao sredstvu manipulacije – nije slobodno, demokratsko društvo.

6. ZAKLJUČAK

Politička kultura kao determinanta identiteta političkog sistema osnova je naučnog analiziranja i predstavlja neiscrpan izvor mogućnosti za sociološko-političko sagledavanje realnosti. Politička kultura je uslovljena sveukupnim činiocima života jedne države i njenih građana, te je takav sklop kulturoloških, geo-ekonomskih, međunarodno-političkih, ideoloških, i drugih bitnih agenasa političkog života, čini osnovom identiteta jedne države. Politička kultura ne može postojati kao teorijski fenomen bez države, niti postoji država koja nema izgrađen političko-kulturni identitet. Suština je izgradnja boljeg društva uz pomoć edukativno strateških faktora koji će političku kulturu iz aspekta analitike, staviti u aspekt edukatora, te državu i državljanu te države tretirati kao subjekte kojima je neophodno kulturno i političko-kulturno nadograđivanje. Pojedinac je osnova delovanja odnosno. on je subjekt, i akcije, i reakcije. Politička kultura je determinisana i istorijom jednog naroda, a to često ume da predstavlja problem na putu levičarskog uzdizanja, posebno kad se toj komponenti doda i danas, u 21. veku

izrazito snažan religijski uticaj. Gotovo da ne postoji država na svetu koja je oslobođena religijskih interesa u društvu. Ono što se može nazvati najvećom katastrofom 21. veka, posmatrano sa aspekta razvoja političke kulture i kulture uopšte, jeste svetski trend jačanja desnice i posebno u Evropi, mada ne zaostaju ni drugi kontinenti, prihvatanje religije i mešanje crkve u politički život, što je osnovna odlika srednjeg veka, koji je upravo iz tog razloga i nazvan „mračnom rupom istorije“. Evolucija ideja i pozitivnih nadnacionalnih strategija, koje nemaju skrivene namere vladanja kroz već propao pokušaj svetske globalizacije, jedini su relevantan model opstanka savremene misli koja može biti pregalac i zupčanik svetskih kulturno-političkih promena.

7. LITERATURA

- [1] dr R. D. Lukić, *Politička teorija države*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd – Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, pp. 64
- [2] R.A. Hajneman, *Uvod u političke nauke*, CID Podgorica, 2004. godina, pp. 183
- [3] E. Lič, *Kultura i komunikacija*, Biblioteke XX vek, Beograd, 2001. godina, pp. 31
- [4] N. Cvetićanin, *Politička mehanika i veština državnništva*, Arhipelag Institut društvenih nauka Beograd, 2016. godina, pp. 145
- [5] E. Vinsent, *Teorija države*, Službeni glasnik, Beograd, 2009. godina, pp. 12
- [6] Č. Čupić, *Politika i odgovornost*, Udruženje za političke nauke Srbije – Čigoja štampa, Beograd, 2010. godina, pp.200
- [7] Č. Čupić, *Politika i odgovornost*, Udruženje za političke nauke Srbije – Čigoja štampa, Beograd, 2010. godina, pp.201
- [8] A. Lajphart, *Modeli demokratije*, Službeni list SCG – Beograd – CID Podgorica, 2003. godina, pp. 269
- [9] V. Pavlović, *Država i društvo*, Čigoja štampa, Beograd, pp. 203
- [10] Matić/Podunavac, *Politički sistem*, Fakultet političkih nauka Beograd – Čigoja štampa, Beograd, 2007. godina, pp. 349
- [11] R. D. Lukić, *Osnovi Sociologije*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd – Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, pp. 291
- [12] R. D. Lukić, *Istorija političkih i pravnih teorija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd – Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, pp. 266